

Οι αδικαιοβλόγητες διαφοροποιήσεις στην αναιρετική κρίση: το παράδειγμα της προσέγγισης του ιδιαίτερου αποδεικτικού μέσου της πραγματογνωμοσύνης

Κώστας Κοσμάτος,
Λέκτορας Νομικής Σχολής ΔΠΘ

Όπως είναι γνωστό, η αναιρετική διαδικασία συνίσταται στον έλεγχο αποκλειστικά της νομικής ορθότητας των ποινικών αποφάσεων (και Βουλευμάτων) που επιλαμβάνεται ο Άρειος Πάγος μέσω της άσκησης του ενδίκου μέσου της αναίρεσης. Αυτό σημαίνει αρχικά ότι δεν ελέγχεται αναιρετικά η κρίση του δικαστηρίου της ουσίας αναφορικά με την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου¹. Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να είναι αδιάφορα για την ακυρωτική κρίση, η οποία επικεντρώνεται στον έλεγχο των νομικών μόνο πλημμελειών της απόφασης, και επιλαμβάνεται αποκλειστικά και μόνο για τους προβλεπόμενους στα άρθρα 510 ΚΠοινΔ (στις περιπτώσεις αναίρεσεων κατά αποφάσεων) και 484 ΚΠοινΔ (στις περιπτώσεις αναίρεσεων κατά Βουλευμάτων) αναιρετικούς λόγους.

Όπως θα ήταν φυσικό -και στο βαθμό που οι αναιρετικοί λόγοι είναι κοινοί για όλα τα εγκλήματα- δεν θα ήταν νοητή η ουσιαστική και συστηματική διαφοροποίηση και διαφορετική ερμηνευτική προσέγγιση σε όμοια ζητήματα. Ωστόσο συχνά συναντάται στις αποφάσεις του Αρείου Πάγου ο ίδιος προβαλλόμενος λόγος να μην έχει ομοιόμορφη αντιμετώπιση. Μπορεί όμως ο ίδιος αναιρετικός λόγος που προβάλλεται για το ίδιο ζήτημα άλλοτε να γίνεται δεκτός και άλλοτε να απορρίπτεται; Το Ακυρωτικό μας απαντά θετικά στο ερώτημα αυτό μέσα από τις αποφάσεις των ποινικών τμημάτων του, καθώς διαφοροποιεί την θέση του (άλλες φορές αναιτιολόγητα και άλλες φορές χωρίς πειστική επιχειρηματολογία). Σε πρόσφατη εργασία μας² παρατηρήσαμε ερευνητικά ότι ο αναιρετικός έλεγχος φαίνεται να διαλαμβάνει άτυπα και επηρεάζεται τελικά σε σημαντικό βαθμό από την ουσία της ποινικής υπόθεσης που κρίθηκε από το δικαστήριο της ουσίας, όπως είναι το είδος της προσβαλλόμενης απόφασης (καταδικαστική ή αθωωτική) και κατ' επέκταση από το πρόσωπο που την άσκησε (κα-

1. Πρβλ. την υπ' αριθμ. 14/2010 απόφαση της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου: «Ο αναιρετικός έλεγχος είναι νομικός. Αποσκοπεί στη διόρθωση των νομικών σφαλμάτων της προσβαλλόμενης απόφασης. Αντιθέτως, κείται εκτός του βελνεκού του η έρευνα της ορθότητας των πραγματικών διαπιστώσεων του ουσιαστικού δικαστή».
2. Βλ. διεξοδικά *Κοσμάτου Κ.*, Η ποινική νομολογία του Αρείου Πάγου στην περίοδο της οικονομικής κρίσης. Συγκριτική έρευνα ποινικών αποφάσεων ΑΠ ετών 2008-2011 και 1998: ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2015.

τηγορούμενος ή εισαγγελέας), την απαξία, το είδος και την βαρύτητα του εγκλήματος που έχει κριθεί με την προσβαλλόμενη απόφαση από το δικαστήριο της ουσίας, την ποινική μεταχείριση του κατηγορουμένου και την ενδεχόμενη παρέλευση ή επέλευση του χρόνου της παραγραφής του εγκλήματος κατά τον χρόνο που κρίνεται η ασκηθείσα αναίρεση.

Ενδεικτικό παράδειγμα για την υποστήριξη της παραπάνω θέσης αποτελεί το ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο της πραγματογνωμοσύνης, το οποίο άλλοτε θεωρείται αυτοτελές (κατά την διάταξη του άρθρου 178 ΚΠοινΔ), συνεπώς κρίνεται ότι θα πρέπει να αναφέρεται ρητά ότι λήφθηκε υπόψη και άλλοτε θεωρείται έχει τον χαρακτήρα του εγγράφου, ως εκ τούτου η γενική αναφορά περί λήψης υπόψη όλων των «εγγράφων που αναγνώστηκαν» κρίνεται ότι καλύπτει όλο το φάσμα των αποδεικτικών μέσων που έχουν έγγραφη μορφή. Γίνεται δεκτό διακηρυκτικά από την πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου ότι *«ειδικά η πραγματογνωμοσύνη και οι ιατροδικαστικές εκθέσεις, οι οποίες διατάσσονται κατά το άρθρο 183 ΚΠοινΔ, με τη συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων, από ανακριτικό υπάλληλο, το Δικαστικό Συμβούλιο ή το Δικαστήριο, αποτελούν ιδιαίτερο και αυτοτελές είδος αποδεικτικού μέσου, διακρινόμενο των εγγράφων, το οποίο μάλιστα μνημονεύεται και στην αναφερομένη διάταξη του άρθρου 178 ΚΠοινΔ, πρέπει δε για τη δημιουργία βεβαιότητας ότι έλαβε και αυτή υπόψη του το Δικαστήριο, να αναφέρεται ειδικά στην αιτιολογία, μεταξύ των αποδεικτικών μέσων που λήφθηκαν υπόψη. Διαφορετικά, ιδρύεται ο από το άρθρο 510 παρ.1 στοιχ. Δ αναφερόμενος ανωτέρω λόγος αναιρέσεως»*³. Η γενική αυτή θέση πάντως αρκετές φορές παρακάμπτεται και το Ακυρωτικό μας δέχεται ότι «τεκμαίρεται» ότι το ειδικό αποδεικτικό μέσο της πραγματογνωμοσύνης λήφθηκε υπόψη, ακόμα και αν δεν αναφέρεται ρητά στο σκεπτικό αν *«...προκύπτει από το όλο περιεχόμενο της αποφάσεως, ιδίως δε εάν το διατακτικό συμπορεύεται προς το πόρισμα της πραγματογνωμοσύνης ή σε κάθε περίπτωση εάν στο σκεπτικό της αποφάσεως είτε περιλαμβάνονται είτε αντικρούονται παραδοχές της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης που δεν μπορούν παρά να προέρχονται μόνον από αυτήν...»*⁴.

Η επιλογή τόσο της γενικής θέσης που απαιτεί την ρητή αναφορά της πραγματογνωμοσύνης στα αποδεικτικά μέσα που λήφθηκαν υπόψη όσο και της «ευρύχωρης» άποψης που τεκμαίρει την λήψη της πραγματογνωμοσύνης από το δικαστήριο φαίνεται ότι σχετίζεται με το είδος της προσβαλλόμενης απόφασης (καταδικαστική/αθωωτική), καθώς και το είδος και την βαρύτητα του εγκλήματος για το οποίο εξέδωσε την απόφασή του το δικαστήριο της ουσίας. Έτσι ειδικότερα παρατηρούμε ότι :

α) Η θέση του Ακυρωτικού μας ότι η πραγματογνωμοσύνη αποτελεί ιδιαίτερο απο-

3. Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 547/2015. Βλ. όμοια και παλαιότερα ΑΠ 104/2011, ΑΠ 1479/2009, ΑΠ 927/2008, ΑΠ 1320/2008, ΑΠ 164/2009, ΑΠ 1454/2010, ΑΠ 2028/2010, ΑΠ 1589/2009, ΑΠ 729/2009, ΑΠ 761/2009, ΑΠ 1235/2009, ΑΠ 1455/2009, ΑΠ 1479/2009, ΑΠ 1786/2008, ΑΠ 1377/2007, ΑΠ 1316/2007, ΑΠ 425/2007, ΑΠ 148/2007, ΑΠ 1602/2006, ΑΠ 320/2006, ΣυμβΑΠ 2168/2005.

4. Πρβλ. ΑΠ 583/2015, ΑΠ 463/2015, ΑΠ183/2013, ΑΠ 740/2012, ΑΠ 1264/2012, ΑΠ 304/2012.

δεικτικό μέσο που πρέπει υποχρεωτικά να αναφέρεται ρητά στο σκεπτικό της προ-σβαλλομένης αποφάσεως παρατηρείται ότι ακολουθείται κυρίως όταν κρίνο-νται αποφάσεις με τις οποίες τα εγκλήματα για τα οποία καταδικάστηκε ο αναι-ρεσειών είναι συνήθως πλημμελήματα, όπως πχ η ανθρωποκτονία από αμέ-λεια (302ΠΚ,ΑΠ 230/2015⁵, ΑΠ 1454/2010⁶, ΑΠ 1479/2009⁷, ΑΠ 1455/2009⁸,

5. «Όπως προκύπτει από την επιτρεπτή, για τον έλεγχο του παραδεκτού και της βασιμότητας των λόγων αναιρέσεως, επισκόπηση του φακέλου της δικογραφίας, κατά την προδικασία διατάχθηκαν τρεις πραγ-ματογνωμοσύνες και συντάχθηκαν οι από 4.5.2009, 5.5.2009 και 5.5.2009 εκθέσεις του ιατρού καρδιο-λόγου Θ. Κ., της μαιευτήρα - γυναικολόγου Κ. Τ. και του ιατρού αναισθησιολόγου Ι. Μ., αντιστοίχως. Οι εκθέσεις αυτές, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης αποφάσεως (σελ. 41 - 42), ανα-γνώσθηκαν στο ακροατήριο. Όμως, στο σκεπτικό γίνεται μνεία μόνο της εκθέσεως της Κ. Τ.. Οι άλλες εκ-θέσεις, παρά το ότι, όπως αναφέρθηκε, αποτελούν ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, δεν μνημονεύονται ού-τε στο προοίμιο ούτε σε οποιοδήποτε άλλο μέρος του σκεπτικού και, επομένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το Δικαστήριο, για να καταλήξει στην καταδικαστική, για τους αναιρεσειόντες, κρίση του, έλαβε και αυ-τές υπόψη και τις συνεκτίμησε με τα άλλα αποδεικτικά μέσα. Μάλιστα, όσον αφορά τον αναιρεσειόντα Κ. Α., αναισθησιολόγο, ενώ δέχεται ότι αυτός όφειλε να χορηγήσει στη θανούσα γενική αναισθησία και όχι να ενεργήσει σ' αυτήν οσφυϊκή επισκληρίδιο αναισθησία, καταλήγει, δηλαδή, σε συμπέρασμα αντίθετο με την έκθεση του πραγματογνώμονα αναισθησιολόγου Ι. Μ. (ο οποίος γνωμοδοτεί ότι η επιλογή της επι-σκληριδίου ως αναισθησιολογικής τεχνικής για το συγκεκριμένο περιστατικό είναι ορθή), δεν αιτιολογεί την αντίθετη προς την πραγματογνωμοσύνη κρίση του».
6. «Όμως δεν αναφέρεται καθόλου το Δικαστήριο και στην από 3-3-2006 έκθεση πραγματογνωμοσύνης του πολιτικού μηχανικού, ..., ο οποίος είχε πραγματογνώμονας με το υπ' αριθμ. 429/7-12-2005 έγγραφο του βου προανακριτικού Τμήματος του Πταισματοδικείου Αθηνών και είχε συντάξει την αναφερόμενη έκθε-ση πραγματογνωμοσύνης, η οποία, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης αποφάσεως του Εφετείου, αναγνώσθηκε στο ακροατήριο. Η έκθεση δε αυτή πραγματογνωμοσύνης δεν μνημονεύεται και δεν και δεν αξιολογείται ούτε σε άλλο σημείο της αιτιολογίας (εκτός εκείνου της αναφοράς των απο-δεικτικών μέσων), μολονότι μάλιστα καταλήγει σε πόρισμα (ανυπαρξία ζωών ασφαλείας) το οποίο είναι αντίθετο με αυτά που, ως αμελή συμπεριφορά του αναιρεσειόντος κατέληξε το Δικαστήριο, ώστε να δύ-νεται να συναχθεί, έστω και εμμέσως, ότι το Δικαστήριο την έλαβε υπόψη του. Έτσι δεν προκύπτει ότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του, όπως υποχρεούτο, το σύνολο των αποδεικτικών μέσων, αφού δεν καθί-σταται αναμφίβολα βέβαιο ότι έλαβε υπόψη του και το αποδεικτικό αυτό μέσο».
7. «Όμως, περί της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Δράμας και περί των με αριθμούς ..., ..., ..., και ... πέντε εκθέσεων ιατροδικαστικών εξετάσεων, που διενεργήθηκαν σε εκτέλεση ενεργηθείσας προανακρίσεως και συμπεριλαμβάνονται στα αναγνωσθέντα έγγραφα (βλ. σελ. 71-73) και οι οποίες, όπως προκύπτει από την προαναφερόμενη διάταξη αποτελούν ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο στην ποινική διαδικασία, δεν αναφέρεται καθόλου το Δικαστήριο, αφού δεν γίνεται μνεία αυτών, ούτε στην αρχή της αιτιολογίας της ως άνω προσβαλλόμενης αποφάσεως, όπου προσδιορίζονται κατ' είδος τα ληφθέν-τα αποδεικτικά μέσα, ούτε στη συνέχεια που παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το Τριμελές Εφετείο στην καταδικαστική για τον κατηγορούμενο κρίση του, αλλ' ούτε από το όλο περιεχόμενο της προσβαλλόμενης αποφάσεως συνάγεται με βεβαιότητα ότι λήφθηκαν υπόψη και συ-νεκτιμήθηκαν, ώστε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η καταδικαστική κρίση του Δικαστηρίου στηρίχθηκε και στις προαναφερθείσες εκθέσεις, πραγματογνωμοσύνης και ιατροδικαστικές εκθέσεις, όπως βασίμως ισχυρίζεται ο αναιρεσειών κατηγορούμενος».
8. «Εξάλλου, δεν αναφέρεται καθόλου το ίδιο ως άνω δευτεροβάθμιο Δικαστήριο και στην από ... έκθεση πραγματογνωμοσύνης των πραγματογνώμωνων ... και ... (αριθ. 10 των αναγνωσθέντων εγγράφων, σελ. 5 των πρακτικών), που διενεργήθηκε κατόπιν παραγγελίας από το Τμήμα Οδικών Τροχαίων Ατυχημάτων Θεσσαλονίκης στα πλαίσια της ενεργηθείσας σχετικής προανάκρισης (για την ανάλυση και τον προσδιο-ρισμό των συνθηκών κάτω από τις οποίες έγινε το αυτοκινητικό τροχαίο ατύχημα κατά την ..., με αυτοκί-νητα οδηγούμενα, το μεν ένα από τον παθόντα ..., το δε έτερο από τον κατηγορούμενο - αναιρεσειόντα), η οποία, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης απόφασης, αναγνώσθηκε στο ακροατή-ριο. Περί της ανωτέρω εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης, που αποτελεί κατά την προαναφερόμενη διά-ταξη του ΚΠΔ ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο στην ποινική διαδικασία, δεν γίνεται επίσης καμμία μνεία, ού-τε στην αρχή της αιτιολογίας της ως άνω προσβαλλόμενης απόφασης, όπου προσδιορίζονται, όπως προ-

ΑΠ 927/2008⁹, ΑΠ 1320/2008¹⁰), η πλαστογραφία (216 ΠΚ, ΑΠ 958/2015¹¹,

αναφέρθηκε, γενικά και κατ' είδος τα ληφθέντα υπόψη αποδεικτικά μέσα, ούτε στη συνέχεια που παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το κατ' έφεση δικάζον Τριμελές Εφετείο στην καταδικαστική για τον κατηγορούμενο οδηγό κρίση του αναφέρεται, ούτε αξιολογείται το πόρισμα αυτής, αλλ' ούτε και από το όλο περιεχόμενο του αιτιολογικού της προσβαλλόμενης απόφασης συνάγεται ότι λήφθηκε υπόψη και συνεκτιμήθηκε και αυτή κατά τη διερεύνηση των αιτίων του θανάσιμου τραυματισμού του ...και των σωματικών βλαβών που προκλήθηκαν στους ... και ..., ώστε να εξαχθεί με ββαιότητα το συμπέρασμα ότι η καταδικαστική κρίση του Δικαστηρίου στηρίχθηκε και στην προαναφερθείσα έκθεση πραγματογνωμοσύνης που αφορά τα εν λόγω περιστατικά (θάνατο και δύο τραυματισμούς ανθρώπων) και τα αίτια πρόκλησης των εν λόγω αποτελεσμάτων, όπως βάσιμα ισχυρίζεται ο κατηγορούμενος».

9. «Δεν αναφέρεται δε καθόλου το Δικαστήριο και στην 1) από ..... ιατροδικαστική έκθεση πραγματογνωμοσύνης του ιατροδικαστή ....., ο οποίος είχε οριστεί πραγματογνώμονας, με την υπ' αρ. .... έγγραφη παραγγελία του Τμήματος Οδηγών Τροχαίων Ατυχημάτων (Τ.Ο.Τ.Α.) Θεσσαλονίκης, 2) τις από ..... δύο εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης του Μηχανολόγου - Μηχανικού Οχημάτων της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης ....., ο οποίος είχε οριστεί πραγματογνώμονας με τις υπ' αρ. .... και ..... έγγραφες παραγγελίες του Τμήματος Οδικών Τροχαίων Ατυχημάτων (Τ.Ο.Τ.Α.) Θεσσαλονίκης και οι οποίες, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της απόφασης, αναγνώσθηκαν στο ακροατήριο. Οι εκθέσεις δε αυτές πραγματογνωμοσύνης, δεν μνημονεύονται και δεν αξιολογούνται ούτε σε άλλο σημείο της αιτιολογίας (εκτός εκείνου της αναφοράς των αποδεικτικών μέσων), ούτε γίνεται αναφορά των πορισμάτων τους, ώστε να δύναται να συναχθεί, κατά τρόπο αναμφίβολο, έστω και έμμεσα, ότι το Δικαστήριο τις έλαβε υπόψη του. Ενόψει αυτών, δεν προκύπτει ότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του, όπως ήταν υπόχρεο, το σύνολο των αποδεικτικών μέσων, αφού δεν καθίσταται αδιάτακτα βέβαιο, ότι έλαβε υπόψη του και το αποδεικτικό αυτό μέσο της πραγματογνωμοσύνης και ειδικότερα τις πιο πάνω αναφερόμενες τρεις εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, που διατάχθηκαν κατά το άρθρο 183 Κ.Π.Δ».
10. «Δεν αναφέρεται δε καθόλου το Δικαστήριο και στην από ..... ιατροδικαστική έκθεση των Ιατροδικαστών .... και .... , που συντάχθηκε κατόπιν της υπ' αριθμ. .... έγγραφης παραγγελίας του διενεργούντος αστυνομική προανάκριση, κατ' άρθρο 243 παρ.2 ΚΠΔ, Λιμενάρχη του Λιμεναρχείου Λευκάδας, η οποία όπως προκύπτει από τα πρακτικά της απόφασης αναγνώσθηκε στο ακροατήριο. Η έκθεση δε αυτή πραγματογνωμοσύνης, δεν μνημονεύεται και δεν αξιολογείται ούτε σε άλλο σημείο της αιτιολογίας, ώστε να δύναται να συναχθεί, έστω και έμμεσα, ότι το Δικαστήριο την έλαβε υπόψη του. Έτσι δεν προκύπτει ότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του, όπως υποχρεούταν, το σύνολο των αποδεικτικών μέσων, αφού δεν καθίσταται αναμφίβολα βέβαιο, ότι έλαβε υπόψη του και το αποδεικτικό αυτό μέσο».
11. «Όμως, το ως άνω δικαστήριο της ουσίας, για την καταδικαστική αυτή κρίση του, δεν μνημονεύει ότι έλαβε υπόψη του την από Φεβρουάριου 2012 έκθεση γραφολογικής πραγματογνωμοσύνης του Δ. Σ., που διορίστηκε ως πραγματογνώμονας με την υπ' αριθμ. 1β/12 πράξη διορισμού της Γ' Πταιματοδίκη Θεσσαλονίκης και η οποία αναγνώσθηκε στο ακροατήριο, αλλ' ούτε και από το όλο περιεχόμενο της προσβαλλόμενης αποφάσεως συνάγεται ότι λήφθηκε υπόψη και η έκθεση αυτή της δικαστικής πραγματογνωμοσύνης που ενεργήθηκε νόμιμα, η οποία αποτελεί ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο στην ποινική διαδικασία και η οποία αναγνώσθηκε στο ακροατήριο μαζί με τα αναγνωσθέντα έγγραφα, αφού δεν αναφέρεται καθόλου το δικαστήριο στην ως άνω πραγματογνωμοσύνη και στην έκθεσή της, δεν γίνεται δε μνεία αυτής ούτε στην αρχή της αιτιολογίας της προσβαλλόμενης αποφάσεως, όπου προσδιορίζονται κατ' είδος τα αποδεικτικά μέσα που λήφθηκαν υπόψη, ούτε στη συνέχεια στο υπόλοιπο σκεπτικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως, όπου παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το Α' Τριμελές Πλημμελειοδικείο Θεσσαλονίκης στην καταδικαστική για την κατηγορούμενη κρίση του, αλλ' ούτε και από το όλο περιεχόμενο της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως συνάγεται ότι συνεκτιμήθηκε η έκθεση της ως άνω διενεργηθείσας νόμιμα γραφολογικής πραγματογνωμοσύνης, αφού ούτε και οι παραδοχές της συμφωνούν με το πόρισμα της εκθέσεως της ως άνω πραγματογνωμοσύνης, ώστε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η καταδικαστική κρίση του Δικαστηρίου στηρίχθηκε και στην προαναφερθείσα έκθεση πραγματογνωμοσύνης, η οποία, όπως προκύπτει από την παραδεκτή επισκόπησή της για τις ανάγκες του αναιρετικού ελέγχου, δέχθηκε ότι: «... η χάραξη της εξεταζόμενης υπογραφής Α στη θέση «Ο Προϊστάμενος του Κτηματολογικού Γραφείου - Δ. Κ.» του υπ' αριθμ. πρωτ. .../9-6-06 Πιστοποιητικού Καταχώρισης Εγγραπτέας Πράξης του Κτηματολογικού Γραφείου ...δεν μπορεί, ενόψει και των εκτεθέντων στη σελ. 12 επ., να αποδοθεί στην Ο. Ξ., συμπέρασμα που εξάγεται με υψηλή πιθανότητα».

ΑΠ 547/2015¹², ΑΠ 2028/2010), η σωματική βλάβη από αμέλεια (314 ΠΚ, ΑΠ 761/2009¹³), η πρόκληση ναυαγίου από αμέλεια (278 ΠΚ, ΑΠ 1235/2009), η συκοφαντική δυσφήμιση (363 ΠΚ, ΑΠ 1589/2009¹⁴), η παράβαση καθήκοντος (259 ΠΚ, ΑΠ 478/2014¹⁵, ΑΠ 317/2011¹⁶).

β) Ομοίως η ανάδειξη της πραγματογνωμοσύνης ως αυτοτελούς και ιδιαίτερου αποδεικτικού μέσου εμφανίζεται σε μεγάλη έκταση και στις περιπτώσεις όπου έχει ασκη-

12. «Περαιτέρω ούτε από το όλο περιεχόμενο της αποφάσεως δεν συνάγεται ότι λήφθηκε υπ' όψη η έκθεση αυτή, η οποία αποτελεί ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο στην ποινική διαδικασία και η οποία περιλαμβάνεται στα αναγνωσθέντα έγγραφα της αναιρεσιβαλλομένης, αφού δεν αναφέρεται καθόλου σε αυτήν το δικαστήριο, δεν γίνεται δε μνεία αυτής ούτε στην αρχή της αιτιολογίας της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, όπου προσδιορίζονται κατ' είδος τα ληφθέντα αποδεικτικά μέσα, ούτε στη συνέχεια στο προπαρατεθέν σκεπτικό, όπου παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών στην καταδικαστική για τον κατηγορούμενο κρίση του, ούτε από το όλο περιεχόμενο της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως συνάγεται ότι συνεκτιμήθηκε, αλλ' ούτε και οι παραδοχές της συμφωνούν με το άνω πόρισμα της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης, ώστε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η καταδικαστική κρίση του Δικαστηρίου στηρίχθηκε και στην προαναφερθείσα έκθεση πραγματογνωμοσύνης αφού σύμφωνα με την έκθεση αυτή, που παραδεκτώς επισκοπείται για τις ανάγκες του ανααιρετικού ελέγχου, επί μέρους αποδείξεις οι οποίες χαρακτηρίστηκαν από το Δικαστήριο πλαστές, κατά τον πραγματογνώμονα ήσαν «κατά πάσαν πιθανότητα» γνήσιες, όπως δε προκύπτει από τα πρακτικά της αναιρεσιβαλλομένης, που παραδεκτώς επισκοπούνται για τις ανάγκες του ανααιρετικού ελέγχου, ο ανααιρεσιών κατηγορούμενος προέβαλε τον ισχυρισμό ότι με τις αποδείξεις αυτές έχει εξοφλήσει αντίστοιχες οφειλές του για τις οποίες κηρύχθηκε ένοχος».
13. «Η ιατροδικαστική εξέταση και η έκθεση πραγματογνωμοσύνης δεν μνημονεύονται και δεν αξιολογούνται σε άλλο σημείο της αιτιολογίας. Έτσι, δεν προκύπτει ότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του, όπως υποχρεούταν, το σύνολο των αποδεικτικών μέσων, αφού δεν καθίσταται αδιάστακτα βέβαιο, ότι έλαβε υπόψη του και τα αποδεικτικά αυτά μέσα».
14. «Από τα πρακτικά, εξάλλου, της ίδιας απόφασης προκύπτει ότι αναγνώσθηκαν, μεταξύ των άλλων, και οι με αριθμούς «12, 13, 14 και 15» εκθέσεις γραφολογικής πραγματογνωμοσύνης, οι οποίες αν και αφορούν τη γνησιότητα των διαθηκών, όμως δεν αναφέρονται στο αιτιολογικό, αλλά ούτε και από το όλο περιεχόμενο της απόφασης συνάγεται ότι λήφθηκαν υπόψη και συνεκτιμήθηκε το περιεχόμενό τους με τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία».
15. «Όμως περί της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης της πολιτικού μηχανικού Α. Μ. που διενεργήθηκε στα πλαίσια ενεργηθείσας προανακρίσεως με την υπ' αριθμ. 113Α/2008 πράξη της Πταιματοδίκου Λαγκαδά και η οποία περιλαμβάνεται στα αναγνωσθέντα έγγραφα (με αριθμό 91) της προσβαλλόμενης, αποτελεί δε ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο στην ποινική διαδικασία δεν αναφέρεται καθόλου το δικαστήριο, αφού δεν γίνεται μνεία αυτής ούτε στην αρχή της αιτιολογίας της ως άνω προσβαλλόμενης αποφάσεως, όπου προσδιορίζονται κατ' είδος τα ληφθέντα αποδεικτικά μέσα, ούτε στη συνέχεια που παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το Τριμελές Εφετείο στην καταδικαστική για τους κατηγορούμενους κρίση του, αλλ' ούτε από το όλο περιεχόμενο της προσβαλλόμενης αποφάσεως συνάγεται με βεβαιότητα ότι λήφθηκε υπόψη και συνεκτιμήθηκε ώστε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η καταδικαστική κρίση του Δικαστηρίου στηρίχθηκε και στην προαναφερθείσα έκθεση πραγματογνωμοσύνης».
16. «Ειδικότερα, ουδεμία μνεία ή αντίκρουση γίνεται της εν λόγω ευνοϊκής για τον κατηγορούμενο εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης στην αναφορά των αποδεικτικών μέσων, που έλαβε υπόψη του το Δικαστήριο, προκειμένου να καταλήξει στο αντίθετο με αυτή συμπέρασμα συνδρομής δόλου του κατηγορουμένου Δημάρχου, να ωφελήσει τον εργολάβο και να ζημιώσει το Δήμο. Επισμαίνεται ότι και η έκθεση πραγματογνωμοσύνης εκτιμάται μεν ελεύθερα από το δικαστήριο της ουσίας, πλην όμως πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς η αντίθετη προς τα πορίσματα αυτής δικαστική αυτού κρίση. Από την έλλειψη δε συναφούς αιτιολογίας, και από το γεγονός ότι η πιο πάνω έκθεση πραγματογνωμοσύνης δεν μνημονεύεται καθόλου στο αιτιολογικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως, προκειμένου να στηρίξει την καταδικαστική της κρίση δε συνάγεται βεβαιότητα ότι το δίκασαν Εφετείο, έλαβε υπόψη του και συνεκτίμησε την εν λόγω έκθεση πραγματογνωμοσύνης κατά την περί της ενοχής του κατηγορουμένου κρίση του».

θεί το ένδικο μέσο της αναίρεσης από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου επί αθωωτικών αποφάσεων, ιδίως σε υποθέσεις σοβαρών κακουργημάτων. Στο πλαίσιο αυτό η κρίση για την αναγκαιότητα αναφοράς της πραγματογνωμοσύνης αρχίζει να γίνεται απολύτως τυπική. Έτσι παρά το γεγονός ότι η αιτιολογία για τα αποδεικτικά μέσα κρίνεται αποκλειστικά από την κατ' είδος έκθεσής τους, επί αναίρεσεως του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου κατά αθωωτικής απόφασης για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, ο Άρειος Πάγος δεν αρκέστηκε στην ρητή αναφορά του αποδεικτικού μέσου της πραγματογνωμοσύνης αλλά έκρινε (αφού την επισκόπησε και ανέλυσε το περιεχόμενό της) ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν την αξιολόγησε ουσιαστικά¹⁷. Περαιτέρω σε άλλη περίπτωση για το ίδιο έγκλημα δεν θεώρησε «αναπόσπαστο» μέρος του σκεπτικού και όσα διαλαμβάνονται στο διατακτικό της απόφασης, συνεπώς απαίτησε και από το σκεπτικό της πλειοψηφίας να διαλάβει αυτοτελώς τα αποδεικτικά μέσα που έκανε αναφορά και χρήση η μειοψηφία της απόφασης¹⁸.

Όμοια θέση παρατηρείται ότι λαμβάνεται και σε άλλες περιπτώσεις επί εισαγγελικών αναιρέσεων κατά αθωωτικών αποφάσεων τόσο επί κακουργημάτων (ΑΠ 447/2009¹⁹ σε ανθρωποκτονία από πρόθεση, ΑΠ 1786/2008²⁰ σε θανατηφόρο σωματική βλάβη,

17. ΑΠ 579/2009 «Περαιτέρω, η γνώμη της πλειοψηφίας, δεν αξιολόγησε με οποιοδήποτε τρόπο, την υπ' αριθμό ..... Έκθεση Εργαστηριακής Πραγματογνωμοσύνης του Τμήματος Ανάλυσης Βιολογικών Υλικών της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, για την οποία, η γνώμη της πλειοψηφίας, περιορίστηκε σε απλή μόνο αναφορά, ότι αυτή αναγνώσθηκε. Πράγματι, η ως άνω έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης, η οποία και αποτελεί, κατ' άρθρο 178 και 183 του Κ.Π.Δ, ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της δίκης, επί της οποίας εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση και τα οποία παραδεκτώς επισκοπούνται, για τις ανάγκες του ανααιρετικού ελέγχου, προκύπτει ότι δεν αξιολογήθηκε από τη γνώμη της πλειοψηφίας, παρόλο που στην έκθεση αυτή γίνεται ειδική αναφορά, που εγγίζει τα όρια της βεβαιότητας, ότι το βιολογικό υλικό των αναφερομένων σ' αυτήν πειστηρίων, προέρχεται από τον κατηγορούμενο Χ...».

18. ΑΠ 590/2009 «...Ούτε βεβαίως, προκειμένου περί αθωωτικής απόφασης, δύνανται οι ελλείψεις αυτές να συμπληρωθούν από τα αναφερόμενα στο διατακτικό, αφού στο διατακτικό δεν αναφέρεται τι αποδείχθηκε, αλλά τι δεν αποδείχθηκε. Επίσης δεν δύνανται οι ελλείψεις αυτές να συμπληρωθούν από τις παραδοχές της μειοψηφίας, αφού τα γενόμενα δεκτά, ως αποδεικθέντα, πραγματικά περιστατικά, κατ' ανάγκη διαφέρουν...».

19. «Με αυτά που δέχθηκε το δικαστήριο, δεν διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή την κατά το Σύνταγμα και το νόμο ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία. Ειδικότερα, ενώ από τα πρακτικά της αποφάσεως προκύπτει ότι μεταξύ άλλων εγγράφων αναγνώσθηκε η με στοιχεία αριθμ. πρωτ.3022/13/13141α/13-10-2003 έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης, από την επιτρεπτή επισκόπηση της οποίας προκύπτει ότι στις ταινίες λήψης συστατικών από το δεξι χέρι του κατηγορουμένου ανιχνεύθηκε μόλυβδος, την πραγματογνωμοσύνη αυτή, καίτοι είναι ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, το δικαστήριο ούτε ρηματικά στο προοίμιο του σκεπτικού της αποφάσεως την μνημονεύει μεταξύ των αποδεικτικών μέσων τα οποία έλαβε υπόψη του αλλά ούτε από τις εν γένει παραδοχές της αποφάσεώς του προκύπτει ότι την εξετίμησε προκειμένου να καταλήξει στο απαλλακτικό για τον κατηγορούμενο πόρισμα».

20. «Με αυτά που δέχθηκε το Δικαστήριο της ουσίας δεν διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία. Ειδικότερα. Α) Από τα πρακτικά, της προσβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι αναγνώσθηκε, πλην άλλων, «8) η υπ αριθμ ..... ιατροδικαστική έκθεση νεκροψίας - νεκροτομής, του Ιατροδικαστή Αθηνών Ζ1, που αφορά τον θανόντα Ψ». Από τη γενόμενη δε παραδεκτή επισκόπηση των εγγράφων της δικογραφίας για τον έλεγχο του παραδεκτού των λόγων της κρινόμενης αναίρεσεως, προκύπτει ότι η πιο πάνω έκθεση αφορά έκθεση πραγματογνωμοσύνης που διενεργήθηκε από ιατροδικαστή, κατά το άρθρο 183 ΚΠΔ. Περὶ της εκθέσεως αυτής, που αποτελεί ιδιαίτε-

ΣυμβαΠ 267/2011²¹ σε κακουργηματική πλαστογραφία), όσο και επί πλημμελημάτων (ΑΠ 510/2015²² σε απάτη και χρήση πλαστού από δικηγόρο, ΑΠ 1234/2011²³, ΑΠ

ρο αποδεικτικό μέσο στη ποινική διαδικασία, δεν γίνεται καμία μνεία, ούτε στην αρχή της αιτιολογίας της προσβαλλόμενης απόφασης, όπου προσδιορίζονται γενικά και κατ' είδος τα ληφθέντα αποδεικτικά μέσα, ούτε στη συνέχεια, όπου παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το Δικαστήριο, στην αθωωτική για τον κατηγορούμενο κρίση του, αλλά ούτε από το όλο περιεχόμενο της προσβαλλόμενης απόφασης συνάγεται ότι η έκθεση αυτή λήφθηκε υπόψη και συνεκτιμήθηκε με τα λοιπά αποδεικτικά μέσα. Μνεία της εκθέσεως αυτής γίνεται στην παρεμπιπτούσα απόφαση του Δικαστηρίου, η οποία διατυπώθηκε αμέσως μετά την διατύπωση του αθωωτικού για τον κατηγορούμενο σκεπτικού της απόφασης, με την οποία απορρίπτεται αίτημα της πολιτικής αγωγής για αναβολή της δίκης, προκειμένου να προσέλθουν και εξετασθούν τα αναφερόμενα σε αυτό πρόσωπα, μεταξύ των οποίων και ο ιατροδικαστής Ζ1, με την αιτιολογία ότι «δεν είναι δυνατόν να γίνει διαχωρισμός ανάμεσα στο πλήθος των τραυματών - σωματικών βλαβών του θύματος ποια τυχόν προέρχονται από γροθιά». Από την γενόμενη κατ' αυτόν τον τρόπο αναφορά της εκθέσεως αυτής δεν δημιουργείται βεβαιότητα ότι το Δικαστήριο την έλαβε υπόψη του, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη ότι ουδόλως αναφέρονται τα πορίσματα αυτής, σε σχέση με την αιτία του θανάτου του».

21. «...εντούτοις το Συμβούλιο παρά το γεγονός ότι λαμβάνει υπόψη του δύο πραγματογνωμοσύνες, με αντίθετο περιεχόμενο, δεν αιτιολογεί ειδικά την κρίση του, αν και ήταν υποχρεωμένο προς τούτο, αναφορικά με την αποδοχή της μιας εκ των δύο, και συγκεκριμένα δεν αιτιολογεί ειδικώς, γιατί δέχθηκε το συμπέρασμα της Μ. Κ. και όχι του Θ. Β.. Περαιτέρω, ενώ ο Θ. Β. στο τελικό του συμπέρασμα καταλήγει στο ότι: «οι υπό έλεγχο υπογραφές στο υπ' αριθμ. .../11-10-2004 πληρεξούσιο, διαφέρουν μεν από τις δειγματικές υπογραφές των κατηγορουμένων Κ. Δ. και Γ. Γ., σε αρκετά γραφολογικά γνωρίσματα, εμφανίζουν όμως και κάποιες ομοιότητες με αυτές (γραφική δεξιοτέτα, γραφική πίεση, ποιότητα χάραξης, κλίση ομοιωμάτων γραμμάτων), οι οποίες -σε συνδυασμό με τον τρόπο πλαστογράφησης (ελεύθερη απομίμηση), δεν αποκλείουν εντελώς το ενδεχόμενο της χάραξής τους από κάποιο από τα δύο αυτά πρόσωπα.», το Συμβούλιο Εφετών δεν αιτιολογεί τη μη αποδοχή της παραπάνω διαπιστώσεως του εν λόγω πραγματογνώμονα».
22. «Το Δικαστήριο της ουσίας για την αθωωτική του αυτή κρίση δεν μνημονεύει ότι έλαβε υπόψη του την από 14-4-2010 Έκθεση Πραγματογνωμοσύνης του Γραφολόγου Κ. Κ., την οποία ανέγνωσε και η οποία διατάχθηκε από τον Πταιματοδική του 29ου Τμήματος του Πταιματοδικείου Αθηνών κατόπιν της ΕΓ 155-09/271 παραγγελίας του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών. Σύμφωνα με την έκθεση αυτή, που παραδεκτώς επισκοπείται για τις ανάγκες του ανακριτικού ελέγχου, η επίδικη υπογραφή του Σ. Σ., που είναι και ο πυρήνας των κατηγοριών από τις οποίες αθώωθηκε η κατηγορούμενη, με «βαθμό υψηλής πιθανότητας» δεν είναι γνησία και δεν χαράχθηκε από αυτόν. Περαιτέρω από το όλο περιεχόμενο της αποφάσεως δεν συνάγεται ότι λήφθηκε υπ' όψη η έκθεση αυτή, η οποία αποτελεί ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο στην ποινική διαδικασία και η οποία περιλαμβάνεται στα αναγνωσθέντα έγγραφα της αναιρεσιβαλλομένης (με αριθμό 15), αφού δεν αναφέρεται καθόλου σε αυτήν το δικαστήριο, δεν γίνεται δε μνεία αυτής ούτε στην αρχή της αιτιολογίας της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, όπου προσδιορίζονται κατ' είδος τα ληφθέντα αποδεικτικά μέσα, ούτε στη συνέχεια στο σκεπτικό, όπου παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το Τριμελές Εφετείο στην αθωωτική για την κατηγορούμενη κρίση του, ούτε από το όλο περιεχόμενο της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως συνάγεται ότι συνεκτιμήθηκε, αλλ' ούτε και οι παραδοχές της συμφωνούν με το άνω πόρισμα της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης, ώστε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η απαλλακτική κρίση του Δικαστηρίου στηρίχθηκε και στην προαναφερθείσα έκθεση πραγματογνωμοσύνης».
23. «Η αιτιολογία όμως αυτή δεν είναι η απαιτούμενη από το άρθρο 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ειδική και εμπεριστατωμένη, διότι περιέχει ελλείψεις και λογικά κενά, όσον αφορά την παραδοχή ότι δεν συνέβαλε η ύπαρξη της πινακίδας στο επελθόντα θανάσιμο τραυματισμό του παθόντος αφού η παραδοχή της ότι από άγνωστη αιτία παρεξέκλινε το αυτοκίνητο του παθόντος της πορείας του και επέπεσε στο πρώτο κολωνάκι, από την πρόσκρουση στο οποίο επήλθε ο θανάσιμος τραυματισμός του παθόντος είναι ελλιπής και δεν προκύπτει απ' αυτήν εάν το Δικαστήριο έλαβε υπόψη α) την αναγνωσθείσα από 24.1.2006 έκθεση τοξικολογικής εξετάσεως του Αναπληρωτή Καθηγητή στο Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Μ., από την οποία προκύπτει ότι το αίμα του παθόντος δεν περιείχε οινόπνευμα ή εξαρτησιογόνες ουσίες».

927/2008²⁴ και ΑΠ 343/2007²⁵, σε ανθρωποκτονία από αμέλεια, ΑΠ 104/2011²⁶ σε απλή σωματική βλάβη, ΑΠ 1635/2010²⁷ σε εμπρησμό από αμέλεια).

24. «Δεν αναφέρεται δε καθόλου το Δικαστήριο και στην 1) από ..... ιατροδικαστική έκθεση πραγματογνωμοσύνης του ιατροδικαστή ....., ο οποίος είχε οριστεί πραγματογνώμονας, με την υπ' αρ. .... έγγραφη παραγγελία του Τμήματος Οδηγών Τροχαίων Ατυχημάτων (Τ.Ο.Τ.Α.) Θεσσαλονίκης, 2) τις από ..... δύο εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης του Μηχανολόγου - Μηχανικού Οχημάτων της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης ....., ο οποίος είχε οριστεί πραγματογνώμονας με τις υπ' αρ. .... και ..... έγγραφες παραγγελίες του Τμήματος Οδικών Τροχαίων Ατυχημάτων (Τ.Ο.Τ.Α.) Θεσσαλονίκης και οι οποίες, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της απόφασης, αναγνώσθηκαν στο ακροατήριο. Οι εκθέσεις δε αυτές πραγματογνωμοσύνης, δεν μνημονεύονται και δεν αξιολογούνται ούτε σε άλλο σημείο της αιτιολογίας (εκτός εκείνου της αναφοράς των αποδεικτικών μέσων), ούτε γίνεται αναφορά των πορισμάτων τους, ώστε να δύναται να συναχθεί, κατά τρόπο αναμφίβολο, έστω και έμμεσα, ότι το Δικαστήριο τις έλαβε υπόψη του».
25. «Δεν αναφέρεται δε καθόλου το δικαστήριο και στην από 22.12.2001 υπ' αριθμ. πρωτ. ... ιατροδικαστική έκθεση Νεκροψίας - Νεκροτομής της Ιατροδικαστού .... που διενεργήθηκε κατόπιν παραγγελίας υπ' αριθμ. ... του Αστυνομικού Τμήματος Καρδίτσας, η οποία όπως προκύπτει από τα πρακτικά της απόφασης αναγνώσθηκε στο ακροατήριο. Περί της εκθέσεως αυτής, που αποτελεί κατά την προαναφερομένη διάταξη ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο στην ποινική διαδικασία, δεν γίνεται καμία μνεία, ούτε στην αρχή της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως, όπου προσδιορίζονται γενικά και κατ' είδος τα ληφθέντα υπόψη αποδεικτικά μέσα, ούτε στη συνέχεια όπου παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το Τριμελές Εφετείο στην αθωωτική για τον κατηγορούμενο κρίση του, αλλά ούτε από το όλο περιεχόμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως συνάγεται ότι λήφθηκε υπόψη και συνεκτιμήθηκε».
26. «Με αυτά που δέχθηκε το Τριμελές Αναθεωρητικό Δικαστήριο, δεν διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφαση του την απαιτούμενη από τα άρθρα 93 του Συντάγματος και 139 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού στην ως άνω απόφαση εμφιλοχώρησαν ασάφειες και αντιφάσεις και ειδικότερα, ενώ αναγνώσθηκε η με αριθμό πρωτοκόλλου 11634/19.5.2008 ιατροδικαστική έκθεση της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας Θεσσαλονίκης και η από 17.5.2008 ακτινολογική εξέταση της παθούσας από το Γενικό Νοσοκομείο Σερρών, εν τούτοις το Δικαστήριο δεν αποφαίνεται επί του αναφερομένου στην έκθεση αυτή τραυματισμού της πολιτικώς ενάγουσας Δ. Γ.. Συγκεκριμένα στην εν λόγω έκθεση του ιατροδικαστή αναγράφεται «κράκωση της δεξιάς ηνχεοκαρπικής, με ακτινοσκοπικό εύρημα τη λύση της οστικής συνέχειας της στιλοειδούς απόφουσης της δεξιάς ωλένης - εκδορά επί θλαστικής εκχυμωτικής βάσεως του δεξιού αγκώνος». Επ' αυτού η προσβαλλόμενη απόφαση απλώς αναφέρει «είναι πολύ πιθανό αυτή να τραυματίστηκε από την προσπάθεια της να ρίξει τους πασσάλους του φράχτη...» χωρίς να εξηγείται και να αξιολογείται το είδος και η φύση της σωματικής βλάβης και ειδικότερα πώς είναι δυνατόν η προσπάθεια της παθούσας να ρίξει τους πασσάλους του φράχτη προκάλεσε τον τραυματισμό που αναφέρεται στην ως άνω Ιατροδικαστική έκθεση.»
27. «Με αυτά που δέχθηκε, το Δικαστήριο της ουσίας στέρησε την απόφαση του από την απαιτούμενη από τις αναφερόμενες διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού δεν εκθέτει, με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά, με βάση ποια πραγματικά περιστατικά έκρινε ότι ο ένδικος εμπρησμός δεν οφειλόταν σε αμέλεια των κατηγορουμένων, αλλά ότι αυτός οφειλόταν σε βραχυκύκλωμα. Συγκεκριμένα, από την επιτρεπτή, για την έρευνα του παραδεκτού και της βασιμότητας των λόγων αναιρέσεως, επισκόπηση των εγγράφων της δικογραφίας, προκύπτει ότι αναγνώσθηκε και η από 30.11.2002 έκθεση πραγματογνωμοσύνης, η οποία διατάχθηκε από τον ανακριτικό υπάλληλο ανθυποπυραγό ... και, επομένως, σύμφωνα με τα εκτιθέμενα στη μείζονα σκέψη, έπρεπε να μνημονεύεται στο σκεπτικό ως ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, μη θεωρούμενη ως απλό έγγραφο. Πλην, αυτή δεν μνημονεύεται ούτε στο προοίμιο ούτε σε κανένα άλλο σημείο του σκεπτικού. Αντιθέτως, εξάιρεται η κατάθεση του μάρτυρα Μ, ο οποίος συνέταξε την από 2.12.2002 έκθεση πραγματογνωμοσύνης, την οποία προσκόμισαν οι συνήγοροι υπερασπίσεως των κατηγορουμένων, στην οποία κυρίως στηρίχθηκε η απαλακτική κρίση του Δικαστηρίου. Το γεγονός αυτό ενισχύει την άποψη ότι το δίκασαν Τριμελές Εφετείο δεν έλαβε υπόψη του καθόλου την ως άνω από 30.11.2002 έκθεση για την περί αθώτητας των κατηγορουμένων κρίση του».

γ) Η «ευρύχωρη» θέση του Αρείου Πάγου ότι δεν απαιτείται ρητή αναφορά της πραγματογνωμοσύνης στο σκεπτικό της προσβαλλόμενης απόφασης (και οδηγεί στην απόρριψη του αντίστοιχου προβαλλόμενου αναιρετικού λόγου), συναντάται συχνά σε περιπτώσεις όπου το ένδικο μέσο της ανίρεσης ασκείται από τον κατηγορούμενο και στρέφεται κατά καταδικαστικών αποφάσεων επί κακουργημάτων, όπως η ανθρωποκτονία από πρόθεση (299 ΠΚ, ΑΠ 664/2015²⁸, ΑΠ 1549/2012²⁹, ΑΠ 842/2011³⁰), η ληστεία (380 ΠΚ, ΑΠ 439/2011³¹), η διακίνηση ναρκωτικών (Ν. 3459/2006, ΑΠ

28. «Είναι δε βέβαιο ότι και αυτή λήφθηκε υπόψη, έστω και αν δεν μνημονεύεται στο σκεπτικό της απόφασης ως ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, καθόσον τα συμπεράσματα αυτής, ως προς την κατάσταση του θύματος, αντλήθηκαν και από την έκθεση αυτή, ανεξαρτήτως του ότι η έκθεση αυτή δεν ασκεί επιρροή ως προς τα αίτια του θανάτου του θύματος και ως προς την κρίση περί της ενοχής του αναιρεσείοντος και του συγκατηγορουμένου του».
29. «Δεν αναφέρεται μεν, στο παραπάνω αιτιολογικό της προσβαλλόμενης απόφασης, με ειδική μνημόνευσή της, ότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του και συνεκτίμησε 1) την από 20-9-2003 ιατροδικαστική έκθεση, του Ιατροδικαστή Ν. Β., η οποία διατάχθηκε με την υπ' αριθμό 1045/45056/34β από 19-9-2003, έγγραφη παραγγελία του Τμήματος Ασφαλείας Κατερίνης, με τα επισυναπτόμενα σ' αυτήν α) με αριθμό πρωτ. 2255/20-10-2003 έκθεση τοξικολογικής εξέτασης του εργαστηρίου Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και β) με αριθμό πρωτ. 3022/10/1593-α/ 6-10-2003 έκθεση εξέτασης αίματος του τμήματος Χημείας της Υποδ/νσης Εγκληματολογικών ερευνών Βόρειας Ελλάδας και 2) την από 19-9-2003 έκθεση αυτοψίας του ανακριτικού Υπαλλήλου, Τ. Γ., Αστυνομίου Β', και, όπως προκύπτει από την επισκόπηση των εγγράφων της δικογραφίας, είναι τα έγγραφα που αναφέρεται στα πρακτικά ότι αναγνώσθηκαν στο ακροατήριο, υπό τον α/α 5 και 6 και τα οποία αποτελούν ως πραγματογνωμοσύνη και αυτοψία, ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, κατά τα άρθρα 178, 180, 183 και 184 παρ. 1 ΚΠΔ, πλην όμως από την επισκόπηση των εκθέσεων αυτών και από το σύνολο των παραπάνω παραδοχών του αιτιολογικού προκύπτει σαφώς, ότι, χωρίς να γίνεται ειδική αναφορά των εκθέσεων αυτών στο αιτιολογικό, αξιολογείται το πόρισμά τους, που καταλήγει ότι ο θάνατος του θύματος οφείλεται σε βαρύτερη κρανιοεγκεφαλική κάκωση, κατόπιν πυροβολισμού με πυροβόλο κυνηγετικό όπλο (ιατροδικαστική έκθεση) ότι στο αίμα του βρέθηκε οινόπνευμα (έκθεση τοξικολογικής εξέτασης και έκθεση εξέτασης αίματος) και ότι το πτώμα βρέθηκε σε σκουπιδότοπο στην περιοχή ... (έκθεση αυτοψίας) και άρα, συνάγεται με βεβαιότητα, ότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του, με τα λοιπά αποδεικτικά μέσα και συνεκτίμησε και τις αναγνωσθείσες αλλά μη μνημονεύμενες ρητά στο αιτιολογικό του ως άνω ιατροδικαστική έκθεση, και τις συνοδευουσες αυτήν εκθέσεις, καθώς και την έκθεση αυτοψίας, αφού από τις παραδοχές της απόφασης προκύπτει χωρίς αμφιβολία, ότι τα άνω αποδεικτικά μέσα λήφθηκαν υπόψη από το δικαστήριο, αφού τα πορίσματά τους αναφέρονται στην αιτιολογία της απόφασης και έγιναν δεκτά από το δικαστήριο, ούτε άλλωστε, είναι αντίθετα με αυτά».
30. «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από το σκεπτικό της προσβαλλόμενης απόφασης, το Δικαστήριο, στήριξε την απορριπτική, περί της συνδρομής στο πρόσωπο του κατηγορουμένου της μειωμένης ικανότητας του προς καταλογισμό, κρίση του πλην άλλων και στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης που συνέταξε ο ψυχίατρος Κ. Κ., διορισθείς με την υπ' αριθ. 129/130/2007 παρεμπόμπουσα απόφαση του άνω Δικαστηρίου και ο οποίος εξέτασε τον αναιρεσείοντα στις 2-7- 2008. Από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι μεταξύ των αποδεικτικών μέσων τα οποία έλαβε υπόψη το δικαστήριο, δεν ήταν μόνο τα αναφερόμενα στην οικεία θέση ως αναγνωστέα έγγραφα, στα οποία δεν αναφέρεται η έκθεση πραγματογνωμοσύνης του ψυχιάτρου Κ. Κ., όμως περιλαμβάνεται στις «ιατρικές εκθέσεις» τις οποίες ρητά στο προοίμιο του σκεπτικού αναφέρεται ότι λήφθηκαν υπόψη, το περιεχόμενο των οποίων γνώριζε ο κατηγορούμενος, όπως γνώριζε ότι ήταν υποχρεωμένο το δικαστήριο να λάβει υπόψη του το άνω έγγραφο, και θα μπορούσε, αν ήθελε να σχολιάσει αυτό με δηλώσεις, παρατηρήσεις η εξηγήσεις, καταχωρημένες στα πρακτικά».
31. «Από τις παραδοχές όμως της απόφασης προκύπτει χωρίς αμφιβολία ότι τα άνω αποδεικτικά μέσα λήφθηκαν υπόψη από το δικαστήριο, αφού το περιεχόμενό τους και τα πορίσματά τους αναφέρονται στην αιτιολογία της απόφασης και έγιναν δεκτά από το δικαστήριο ούτε είναι αντίθετα με αυτά, ο δε αναιρεσείων δεν υποστηρίζει το αντίθετο. Ειδικότερα, η άνω έκθεση αυτοψίας και κατασχέσεως, στην οποία περιγράφονται οι χώροι του καστήματος, όπου τελείωσαν οι πιο πάνω εγκληματικές πράξεις δεν αποτε-

390/2014³², ΑΠ 1560/2013³³, ΑΠ 1556/2013³⁴, ΑΠ 2/2012³⁵, ΑΠ 396/2010³⁶, ΑΠ

λεί καθεαυτή αποδεικτικό μέσο αλλά ενέργεια του άνω προανακριτικού υπαλλήλου που σκοπούσε στη συλλογή αποδεικτικού υλικού. Σε κάθε δε περίπτωση το δικαστήριο ανέγνωσε την έκθεση αυτή και την έλαβε υπόψη του, οι παραδοχές δε της εκθέσεως αυτής δεν είναι αντίθετες με εκείνες της προσβαλλόμενης απόφασης. Περαιτέρω, την ως άνω έκθεση πραγματογνωμοσύνης του Τμήματος Εργαστηρίων της ΕΛΑΣ, που αποτελεί πραγματογνωμοσύνη κατά την ανωτέρω έννοια, και η οποία διαλαμβάνει ότι εξετάστηκε ένας κάλυκας προερχόμενος από πυροδοτημένο φυσίγγιο διαμετρήματος 2X18 mm Makaron, την έλαβε υπόψη του το δικαστήριο που την ανέγνωσε, οι δε παραδοχές της προσβαλλόμενης δεν είναι αντίθετες με το αποτέλεσμα της εξέτασης αυτής. Εξάλλου, οι άνω ιατροδικαστικές εκθέσεις της Σ. Μ., που αποτελούν επίσης πραγματογνωμοσύνες κατά την ανωτέρω έννοια, αναφέρουν το διάστημα νοσηλείας και τις σωματικές βλάβες που υπέστη από τον πυροβολισμό ο Ν. Κ., όπως ακριβώς μνημονεύονται και στην προσβαλλόμενη απόφαση, ο δε αναιρεσείων δεν υποστηρίζει το αντίθετο».

32. «...ανεξαρτήτως του, αν η πιο πάνω έκθεση αποτελεί το ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο που προβλέπεται από την διάταξη του άρθρου 178 στοιχ. γ' του ΚΠοινΔ ως «πραγματογνωμοσύνη», και όχι απλό έγγραφο, (βλ. ΑΠ 2034/2008, ΑΠ 2069/08), σε κάθε περίπτωση ανενδοιάστως προκύπτει ότι η έκθεση αυτή συνεκτιμήθηκε και λήφθηκε υπόψη από το Δικαστήριο».
33. «Αυτές, πράγματι, δεν μνημονεύονται ειδικώς στο προοίμιο του σκεπτικού της προσβαλλόμενης αποφάσεως μεταξύ των αποδεικτικών μέσων τα οποία έλαβε υπόψη το Δικαστήριο, πλην, όσα βεβαιώνονται στο πόρισμα της απόφασης αυτής, ότι δηλαδή οι κατηγορούμενοι δεν είναι τοξικομανείς, αντλήθηκαν από τα πορίσματα των εκθέσεων αυτών, έτσι ώστε δεν καταλείπεται αμφιβολία ότι αυτές λήφθηκαν υπόψη και συνεκτιμήθηκαν από το Δικαστήριο».
34. «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την επισκόπηση της αναιρεσιβαλλόμενης, για τις ανάγκες του αναιρετικού ελέγχου, αμφότεροι οι κατηγορούμενοι προέβαλαν τον αυτοτελή ισχυρισμό ότι είναι τοξικομανείς, ότι δηλαδή, κατά την διάταξη του άρθρου 30 παρ. 1 του ν. 4139/2013, είχαν κατά τον χρόνο της πράξεως αποκτήσει την έξη της χρήσεως ναρκωτικών και δεν μπορούν να την αποβάλουν με τις δικές τους δυνάμεις, που έχει ως συνέπεια την ηπιότερη ποινική μεταχείριση του δράστη, για την απόδειξη του δε επεκαλέσθησαν τις από 28-5-2010 δύο «εκθέσεις ιατρικής πραγματογνωμοσύνης» του ψυχιάτρου Α. Τ., οι οποίες, όπως προκύπτει από την επιτρεπτή, για τον έλεγχο του παραδεκτού και της βασιμότητας των λόγων αναιρέσεως, επισκόπησή τους, είναι ιδιωτικές πραγματογνωμοσύνες, οι οποίες διενεργήθηκαν κατόπιν εντολής των αναιρεσιόντων - κατηγορουμένων και προσκομίστηκαν από αυτούς, και, επομένως, όπως αναφέρθηκε, δεν αποτελούν ιδιαίτερο είδος αποδεικτικού μέσου και ορθώς περιλαμβάνονται στα έγγραφα, μετά των οποίων και συνεκτιμήθηκαν, χωρίς να ήταν αναγκαίο το Δικαστήριο να αντικρούσει τα αντίθετα συμπεράσματα του εν λόγω Α. Τ. προς τα συμπεράσματα της ιατροδικαστού πραγματογνώμονος Ε. Λ. που διορίστηκε από τον ανακριτή, τα οποία έγιναν δεκτά από το δικαστήριο της ουσίας, η οποία απεφάνθη ότι οι κατηγορούμενοι δεν ήταν τοξικομανείς».
35. «Μεταξύ των αναφερομένων στα πρακτικά της δίκης κατά την οποία εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση ότι αναγνώσθηκαν εγγράφων περιλαμβάνεται υπ' αύξοντα αριθμό 57 η έκθεση γραφολογικής γνωμάτευσης της Χ. Σ., ειδικής δικαστικής γραφολόγου. Δεν ταυτίζονται με το προβλεπόμενο από το άρθρο 178 ΚΠοινΔ ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο της πραγματογνωμοσύνης η οποία διατάσσεται στην ποινική διαδικασία κατά το άρθρο 183 ιδίου Κώδικα υπό την συνδρομή των οριζόμενων προϋποθέσεων από ανακριτικό υπάλληλο ή το δικαστήριο μετά από αίτηση του Εισαγγελέα ή κάποιου από τους διαδίκους είτε αυτεπαγγέλτως. Οι γνωματεύσεις ή γνωμοδοτήσεις που προκαλούνται από διάδικο και συντάσσονται από πρόσωπο που έχει ειδικές γνώσεις επιστήμης ή τέχνης και καλείται να εκφέρει τη γνώμη του σε σχέση με τα τιθέμενα υπόψη του γεγονότα ή έγγραφα αλλά λαμβάνοντας αυτές υπόψη ως έγγραφα και συνεκτιμώντας μαζί με τις άλλες αποδείξεις προκειμένου να διαμορφώσει την κρίση του το δικαστήριο. Κατ' ακολουθίαν δεν αποτελούσε η γραφολογική γνωμάτευση της πιο πάνω ειδικής δικαστικής γραφολόγου ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο και δεν απαιτείτο ειδική μνεία και αξιολόγηση του περιεχομένου και των συμπερασμάτων αυτής της γνωματεύσεως στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αλλά προκύπτει από τα παραπάνω ότι ελήφθη και αυτή η γνωμοδότηση υπόψη από το δικάσαν Εφετείο ως έγγραφο που συνεκτιμήθηκε μαζί με τις άλλες αποδείξεις».
36. «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, στο προοίμιο του αιτιολογικού της αναφέρεται ότι «από τις καταθέσεις των μαρτύρων της κατηγορίας και της υπεράσπισης που εξετάστηκαν στο Δικαστήριο τούτο, την ανάγνωση των πρακτικών της πρωτοβάθμιας δίκης καθώς

1129/2010³⁷, ΑΠ 1437/2009³⁸), η Βαριά σωματική Βλάβη (310 ΠΚ, ΑΠ 721/2009³⁹, ΑΠ

και των εγγράφων που αναφέρονται στα πρακτικά της δίκης αυτής, τις απολογίες των κατηγορουμένων στο ακροατήριο και την όλη διαδικασία αποδείχθηκαν τα εξής». Στα έγγραφα που αναγνώστηκαν περιλαμβάνονται και οι υπ' αριθ. πρωτ...., ..., ..., ... και ... πέντε εκθέσεις εργαστηριακής ανάλυσης και εξέτασης του Γενικού Χημείου του Κράτους (Β' Χημικής Υπηρεσίας Θεσσαλονίκης - Γ' Τμήματος), οι οποίες αφορούν την εξέταση των ναρκωτικών ουσιών. Οι εκθέσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν δεν μνημονεύονται ειδικώς στο προοίμιο του σκεπτικού της προσβαλλομένης απόφασης ως ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, πλην, από τις παραδοχές της απόφασης ότι ο αναιρεσείων εισήγαγε στην Ελληνική Επικράτεια, μετέφερε, κατείχε και πούλησε τις συγκεκριμένες ναρκωτικές ουσίες και συγκεκριμένα ότι αυτός εισήγαγε από τη Βουλγαρία, από κοινού με τον Χ1, στην Ελληνική Επικράτεια ναρκωτικές ουσίες (δη α) ..... ηρωίνη συνολικού βάρους 1101,9 γρ., ... και κοκαΐνη βάρους 128 γρ. και β) ..... ηρωΐνη βάρους 500 γρ. και ότι τις ποσότητες αυτές μετέφερε στο έδαφος της Ελληνικής Επικράτειας και κατείχε, ενώ, από αυτές, πούλησε στον συγκεκριμένο του Φ1 στις 3.11.2003 ηρωΐνη βάρους 588 γρ. αντί τιμήματος 7.500 € και κατά το χρονικό διάστημα από 1 μέχρι 20.10.2003 ηρωΐνη βάρους 500 γρ. αντί τιμήματος 7.000 €, προκύπτει με βεβαιότητα ότι λήφθηκαν και οι αυτές υπόψη για την καταδικαστική του κρίση, αφού η κρίση για το χαρακτηρισμό των ως άνω ποσοτήτων, τις οποίες ο αναιρεσείων εισήγαγε στην Ελληνική Επικράτεια, μετέφερε, κατείχε και πούλησε, ως ναρκωτικών ουσιών στηρίχθηκε με βεβαιότητα στις εκθέσεις αυτές».

37. «Εξάλλου, όπως προκύπτει από το σκεπτικό της προσβαλλομένης απόφασης, το Δικαστήριο κατέληξε στην καταδικαστική για τον αναιρεσείοντα κρίση λαμβάνοντας υπόψη αναμφίβολα το ως άνω έγγραφο και την έκθεση πραγματογνωμοσύνης ως ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, εκ των οποίων το πρώτο αναφέρεται στη χημική εξέταση της κατεχόμενης από τον αναιρεσείοντα ναρκωτικής ουσίας με τη διαπίστωση ότι πρόκειται για KANNABH, από το δεύτερο δε που στο συμπέρασμά του αναφέρεται ότι ο αναιρεσείων δεν είναι τοξικομανής, στο οποίο άλλωστε κατέληξε το Δικαστήριο με τη συνεκτίμηση και συναξιολόγηση και των λοιπών αποδεικτικών στοιχείων».
38. «Από την προσβαλλόμενη απόφαση και τα πρακτικά της δίκης επί της οποίας αυτή εκδόθηκε, καθώς και από την παραδεκτή επισκόπηση των εγγράφων της δικογραφίας, προς διερεύνηση της βασιμότητας των προβαλλόμενων λόγω αναιρέσεως, προκύπτει ότι οι με αριθμούς πρωτ. ... και ... «εκθέσεις εξέτασης», που αναγνώστηκαν (με αριθμό 9 στον πίνακα των αναγνωσθέντων εγγράφων), αφορούν τοξικολογικές εξετάσεις δειγμάτων της Χημικού κ. ..., που διενεργήθηκε κατόπιν παραγγελιών με αριθμούς πρωτ. ... και .. της Υπ' αριθ. Δίωξης Ναρκωτικών ... . Από τις εκθέσεις αυτές προκύπτει ότι οι ποσότητες ουσιών που αναφέρονται στην προσβαλλόμενη απόφαση, για την κατοχή και μεταφορά των οποίων κρίθηκε ένοχος ο αναιρεσείων, είναι πράγματι ναρκωτικές ουσίες (ηρωΐνη και ινδική κάνναβη, αντίστοιχα), όπως ακριβώς δέχθηκε και το Δικαστήριο. Επομένως, ανεξαρτήτως του, αν οι πιο πάνω εκθέσεις αποτελούν το ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο που προβλέπεται από την διάταξη του άρθρου 178 στοιχ. γ' του ΚΠΔ ως «πραγματογνωμοσύνη», και όχι απλά έγγραφα, (βλ. ΑΠ 2034/2008, ΑΠ 2069/08), σε κάθε περίπτωση ανενδοίαστος προκύπτει ότι οι συγκεκριμένες εκθέσεις συνεκτιμήθηκαν και λήφθηκαν υπόψη από το Δικαστήριο».
39. «Η αιτίαση του κατηγορουμένου ότι η αιτιολογία της απόφασης αναφορικά με την έκθεση των αποδεικτικών μέσων είναι ελλειπής δεδομένου ότι στο προοίμιο του σκεπτικού και στην έκθεση των αποδεικτικών μέσων τα οποία έλαβε υπόψη του το δικαστήριο δεν μνημονεύονται ειδικώς οι εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης οι οποίες περιέχονται στον πίνακα των εγγράφων που αναγνώστηκαν είναι αβάσιμη. Τούτο δε διότι ναί με στο προοίμιο του σκεπτικού δεν γίνεται σχετική μνεία, όμως στο κυρίως σκεπτικό και κατά την αντιμετώπιση του θεέντος ζητήματος της ψυχικής υγείας του κατηγορουμένου, στο πλαίσιο της έρευνας του αυτοτελούς ισχυρισμού του περί μειωμένης ικανότητας προς καταλογοισμό, το δικαστήριο ειδικώς αναφέρεται στις εκθέσεις ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης των ψυχιάτρων που διορίστηκαν με παραγγελία του Ανακριτή, στις εκθέσεις των τεχνικών συμβούλων της πολιτικής αγωγής και του κατηγορουμένου τις οποίες αξιολογεί και παραθέτει σκέψεις επί τη βάση των οποίων δέχεται το πόρισμα των πραγματογνωμόνων και απορρίπτει εκείνο του τεχνικού συμβούλου του κατηγορουμένου. Η υπ' αριθμ. ... έκθεση τοξικολογικής εξέτασης πειστηρίων της ..., δεν συνιστά, κατά την έννοια του άρθρου 178 ΚΠΔ ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο ώστε, ως αβασίμως επικαλείται ο αναιρεσείων, να μνημονεύεται ειδικώς μεταξύ των αποδεικτικών μέσων, αλλά είναι έκθεση-έγγραφο σύμφωνα με το άρθρο 148 του ίδιου κώδικα και ως τέτοιο ελήφθη υπόψη και εκτιμήθηκε από το δικαστήριο. Το ίδιο ισχύει, δηλαδή ως έγγραφο εκτιμήθηκε και η υπ' αριθμ. ... ψυχιατρική γνωμάτευση του ..., ψυχιάτρου ιατρού στο

1411/2008⁴⁰), ο εμπρησμός από πρόθεση (264 ΠΚ, ΑΠ 123/2015⁴¹, ΑΠ 294/2011⁴²), η υπεξαίρεση στην υπηρεσία (258 ΠΚ, ΑΠ 681/2013⁴³, ΑΠ 1113/2009⁴⁴), η κακουργηματική απάτη (216 ΠΚ, ΑΠ 337/2011⁴⁵), η μαστροπεία κατά ανηλίκων (351 Α ΠΚ, ΑΠ

Ψυχιατρείο Κρατουμένων ... η οποία συντάχθηκε την ημέρα έναρξης της δίκης ενώπιον του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου».

40. «Από την επιτρεπτή επισκόπηση των εγγράφων της δικογραφίας και των πρακτικών της δίκης, προκύπτει ότι η αναγνωσθείσα ..... ιατροδικαστική έκθεση του Ειδικού Ιατροδικαστού, Επίκουρου Καθηγητή Α.Π.Θ ..., αφορά την εξέταση του πτώματος του θύματος Ζ1, για την διαπίστωση της αιτίας του θανάτου του. Αυτή πράγματι δεν μνημονεύεται στην αρχή του σκεπτικού της προσβαλλόμενης απόφασης, ως ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, όμως, το Δικαστήριο την έλαβε υπόψη, όπως προκύπτει από το αλληλοσυμπληρούμενο σκεπτικό και διατακτικό, της προσβαλλόμενης απόφασης, αφού τα όσα βεβαιώνονται στο έγγραφο αυτό (ότι δηλαδή το πτώμα του παθόντος «φέρει βαρύτατη κρανιοεγκεφαλική κάκωση» δια πυροβόλου όπλου), έγιναν αποδεκτά (και μάλιστα κατά λέξη) από το Δικαστήριο».
41. «Όπως όμως προκύπτει από την, παραδεκτή για τις ανάγκες του αναιρετικού λόγου, επισκόπηση της επιδίκου πραγματογνωμοσύνης των πρακτικών και του αιτιολογικού της προσβαλλόμενης και μεν η έκθεση πραγματογνωμοσύνης δεν μνημονεύεται ειδικά στο προσήμιό του σκεπτικού της προσβαλλόμενης απόφασης, πλην όμως από τις διαλαμβανόμενες στο αιτιολογικό της τελευταίας παραδοχές αναμφίβολα προκύπτει ότι το περιεχόμενο της έχει ληφθεί υπόψη από το δικάσαν ως άνω Δικαστήριο και έχει συνεκτιμηθεί με τα λοιπά αποδεικτικά μέσα, από τα πορίσματα της οποίας δεν διαφοροποιείται η κρίση του Δικαστηρίου».
42. «...η οποία και μεν δεν μνημονεύεται ειδικώς στην εισαγγελική πρόταση, στην οποία αναφέρεται το βούλευμα, πλην ειδική μνεία της δεν ήταν απαραίτητη, γιατί αυτή, η οποία διαβιβάσθηκε στην Ανακρίτρια Πλημμελειοδικών Ζακύνθου με το υπ' αριθ. 1005779/237-Α/19.1.2009 έγγραφο της γενικής Διευθύνσεως Οικονομικής Επιθεωρήσεως του Υπουργείου Οικονομικών και ενσωματώθηκε στη δικογραφία πριν από το πέρας της κυρίας ανακρίσεως, όπως προκύπτει από την επιτρεπτή, για τον έλεγχο του παραδεκτού και της βασιμότητας των λόγων αναιρέσεως, επισκόπηση της, δεν διατάχθηκε υπό τις προϋποθέσεις της διατάξεως του άρθρου 183 του ΚΠοινΔ από ανακριτικό υπάλληλο ή δικαστικό συμβούλιο ή δικαστήριο και, επομένως, δεν αποτελεί το ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο της πραγματογνωμοσύνης».
43. «Η «έκθεση γραφολογικής γνωμοδότησης» της Μ. Κ., η οποία αναγνώσθηκε στο ακροατήριο και αναφέρεται στα πρακτικά της προσβαλλόμενης απόφασης υπό τον αριθμό 12 του καταλόγου των αναγνωσθέντων εγγράφων, δεν ταυτίζεται με το προβλεπόμενο από το άρθρο 178 ΚΠοινΔ ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο της πραγματογνωμοσύνης, η οποία διατάσσεται στην ποινική διαδικασία κατά το άρθρο 183 ιδίου Κώδικα υπό την συνδρομή των οριζόμενων προϋποθέσεων από ανακριτικό υπάλληλο ή το δικαστήριο μετά από αίτηση του Εισαγγελέα ή κάποιου από τους διαδίκους είτε αυτεπαγγέλτως. Ως εκ τούτου η ως άνω ιδιωτική γνωμοδότηση, προκληθείσα από την αναιρεσίουσα, δεν αποτελούσε ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο και δεν απαιτείτο ειδική μνεία και αξιολόγηση του περιεχομένου της, αλλά εκτιμώμενη ως έγγραφο εμπίπτει στα αναφερόμενα στην προσβαλλόμενη απόφαση, ως συναξιολογηθέντα αποδεικτικά μέσα».
44. «Και και μεν ούτε στην αρχή της αιτιολογίας της προσβαλλόμενης απόφασης, όπου προσδιορίζονται γενικά και κατ' είδος τα ληφθέντα αποδεικτικά μέσα, ούτε στη συνέχεια στο κείμενο αυτής όπου παρατίθενται οι σκέψεις και τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν το Εφετείο στη καταδικαστική για τον κατηγορούμενο κρίση του, γίνεται ρητή μνεία της παραπάνω έκθεσης πραγματογνωμοσύνης, από το περιεχόμενο όμως του κειμένου του σκεπτικού και συγκεκριμένα από το διαλαμβανόμενο σ' αυτό ότι από τα παραπάνω αποδεικθέντα στοιχεία αποδείχθηκε ότι οι φερόμενες ως υπογραφές της εγκαλούσας, στις με αριθμ. 3/31853160 και 4/31853160 αποδείξεις δεν έχουν τεθεί από αυτή και αποτελούν απομίμηση της υπογραφής της, προκύπτει αδιτάκτως ότι το ως άνω δικαστήριο έλαβε υπόψη του την με το αυτό περιεχόμενο ως άνω έκθεση πραγματογνωμοσύνης. Επίσης έλαβε υπόψη του τις άλλες δύο «γραφολογικές πραγματογνωμοσύνες» οι οποίες αποτελούν έγγραφα με την αναφορά και «των εγγράφων» στα κατ' είδος μνημονευόμενα στην αρχή του σκεπτικού αποδεικτικά μέσα. Συνακόλουθα ο από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ περί του αντιθέτου πρώτος λόγος της αναίρεσης είναι απορριπτέος ως αβάσιμος».
45. «Περαιτέρω το Συμβούλιο, ορθώς αξιολόγησε ως απλό έγγραφο, την έκθεση γραφολογικής γνωμοδότησης που συντάχθηκε με πρωτοβουλία του αναιρεσείοντος από την γραφολόγο Μ.-Μ. Κ., αιτιολογημένα

1415/2013⁴⁶), η φοροδιαφυγή (Ν. 2523/1997, ΑΠ 851/2013⁴⁷), η κατοχή εκρηκτικών (Ν. 2168/1993, ΑΠ 1265/2012⁴⁸). Όπως παρατηρούμε, στις περιπτώσεις αυτές, η έλλειψη της ρητής αναφοράς του ιδιαίτερου αποδεικτικού αυτού μέσου στο σκεπτικό της καταδικαστικής απόφασης κρίνεται ότι καλύπτεται από «το σύνολο του σκεπτικού, σε συνδυασμό με το διατακτικό και τα υπόλοιπα αποδεικτικά μέσα», ή στο γεγονός ότι η έγγραφη μορφή των ιδιαίτερων αποδεικτικών μέσων κατατάσσει την πραγματογνωμοσύνη στην «ευρύτερη» κατηγορία των «εγγράφων» ή ότι η συγκεκριμένη έκθεση δεν συνταχθεί κατά το νόμιμο τρόπο.

Χωρίς οι παραπάνω θέσεις να είναι απόλυτες⁴⁹ προκύπτει μια έντονη διαφοροποίηση στην παραδοχή του σχετικού λόγου ανάλογα με το είδος της προσβαλλόμενης

δε απέρριψε το συμπέρασμα της, στηριχθέν κυρίως και πρωτίστως στις παραδοχές του αμετάκλητου υπ' αριθμ. 166/2006 βουλεύματος του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών».

46. *«Ως προς τις από 9 και 12-8-2004 ιατροδικαστικές εκθέσεις, αφορώσες τις Μ. -Α. Σ. και Σ. Β. αντιστοίχως, οι οποίες διεξήχθησαν κατόπιν παραγγελίας της Υποδιεύθυνσης Ασφαλείας Πατρών, διενεργούσης προανάκριση, δεν ιδρύεται λόγος αναιρέσεως εκ της μη ρητής αυτών μνείας ως ιδιαίτερων αποδεικτικών μέσων. Και τούτο διότι πρόκειται ενταύθα περί ασελγών πράξεων, λαβουσιών χώρων με τους αναφερομένους ως ανωτέρω τρόπους, δια δε την στοιχειοθέτηση του αδικήματος του άρθρου 351 Α' ΠΚ, δια το οποίο και κατεδικάσθησαν οι κατηγορούμενοι, δεν απαιτείται συνουσία, κατά τ' άνω εκτεθέντα, εις την οποίαν όμως ακριβώς αναφέρονταν οι άνω εκθέσεις, των οποίων το πόρισμα, μετά ταύτα, ουδεμία ασκεί επιρροή επί του κριθέντος αδικήματος, τελεσθέντος, κατά τις παραδοχές της προσβαλλόμενης απόφασης, με τις ασελγείς πράξεις, που αρκούν για την εξ αντικειμένου και υποκειμένου θεμελίωση του αδικήματος στοματικού και λεσβιακού έρωτος».*
47. *«Όμως από την παραδεκτή επισκόπηση των εγγράφων της δικογραφίας προκύπτει ότι η επικαλούμενη γραφολογική πραγματογνωμοσύνη δεν σχετίζεται με τις πράξεις για τις οποίες κηρύχθηκε ένοχος ο κατηγορούμενος ήτοι για μη υποβολή δήλωσης εισοδήματος και φόρου προστιθέμενης αξίας των διαχειριστικών ετών 1998 και 1999 αλλά αφορά τις πράξεις της υποβολής ανακριβούς δηλώσεως φόρου εισοδήματος και μισθωτών υπηρεσιών των διαχειριστικών ετών 1989 έως 1993 για τις οποίες το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έπαισε την ασκηθείσα εις βάρος του αναιρεσιότου ποινική δίωξη λόγω παραγραφής».*
48. *«Από την επιτρεπτή επισκόπηση των εγγράφων της δικογραφίας και των πρακτικών της δίκης, προκύπτει ότι οι αναγνωσθείσες ως παραπάνω στο ακροατήριο τρεις εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης πράγματι δεν μνημονεύονται στην αρχή του σκεπτικού της προσβαλλόμενης απόφασης, ως ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο, όμως, το δικαστήριο αναμφίβολα τις έλαβε υπόψη του, όπως προκύπτει από το αλληλοσυμπληρούμενο σκεπτικό και διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης, αφού τα όσα βεβαιώνονται στις εκθέσεις αυτές, στις δύο πρώτες που είναι ταυτόσημες με ίδια ημερομηνία της ίδια αστυνομικής υπηρεσίας ΔΕΕ/ΕΛΑΣ/ΥΕΕ Βορ. Ελλάδος και συνιστούν εργαστηριακή εξέταση της κατασχεθείσας γυάλινης φιάλης με εύφλεκτο υλικό πετρελαίου και που οι συντάξαντες δύο χημικοί αστυνομικοί καταλήγουν ότι πρόκειται για ένα είδος αυτοσχέδιου εμπρηστικού μηχανισμού, γνωστού με την ονομασία κοκτέιλ μολότωφ, έγιναν αποδεκτά από το δικαστήριο, αφού το συμπέρασμά τους, όπως αυτό προκύπτει από την παραδεκτή επισκόπηση τους, δεν είναι αντίθετο προς το αποδεικτικό πόρισμα της απόφασης, αλλά ταυτίζεται με εκείνο. Όσον δε αφορά την αναγνωσθείσα από 23-5-2005 ιατροδικαστική έκθεση της Ε. Ζ., όπως προκύπτει από την παραδεκτή επισκόπηση της, αφορά σε εξέταση της μηνύτριας Κ. - Σ. Κ., στο σώμα της οποίας παρατηρήθηκαν εκδορές και εκχυμώσεις, λόγω αναφερόμενου ξυλοδαρμού της 21-5-2005, ήτοι αφορά πράξη άσχετη, που δε συνδέεται με τις άνω δύο πράξεις που ο αναιρεσιότος καταδικάστηκε. Επομένως δεν προκύπτει καμία ασάφεια ως προς την συνεκτιμηση των άνω τριών εκθέσεων, που δεν αναφέρονται ειδικά στο αιτιολογικό ως ιδιαίτερα αποδεικτικά μέσα και ο συναφής λόγος αναιρέσεως είναι απορριπτός ως αβάσιμος.».*
49. Πρβλ. την ΑΠ 780/2009, όπου αναφέρεται σε διακίνηση ναρκωτικών και κάνει δεκτή την αν αίτηση λόγω μη αναφοράς της πραγματογνωμοσύνης αναφορικά με τις ναρκωτικές ουσίες ή τις ΑΠ 554/2014 και ΑΠ 900/2009 που αφορούσαν ανθρωποκτονία από πρόθεση. Αντίστοιχα βλ. ενδεικτικά την ΑΠ 182/2015, όπου απορρίπτει την αν αίτηση επί ανθρωποκτονίας από αμέλεια.

απόφασης και της βαρύτητας του εγκλήματος που έχει κριθεί στην ουσία: η ρητή αναφορά της πραγματογνωμοσύνης στο σώμα του σκεπτικού της απόφασης φέρεται να είναι επιβεβλημένη στις περιπτώσεις των αναιρέσεων κατά αποφάσεων που έκριναν πλημμελήματα, ενώ στις περιπτώσεις των αποφάσεων που έκριναν κακουργήματα η έλλειψη της ρητής της αναφοράς δύναται να αναπληρώνεται και από άλλα στοιχεία. Περαιτέρω η πραγματογνωμοσύνη κρίνεται σχεδόν πάντοτε ως ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο που χρήζει ειδικής μνείας στις περιπτώσεις αναίρεσης κατά αθωωτικών αποφάσεων, ενώ ως έγγραφο κυρίως στις περιπτώσεις των καταδικαστικών αποφάσεων. Οι παραπάνω αναφορές δείχνουν ότι η ουσιαστική διαφοροποίηση της κρίσης του Αρείου Πάγου φέρεται ότι έχει ως άξονα στοιχεία που σχετίζονται με την ουσία της υπόθεσης, τα οποία βεβαίως (και κατά την πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου⁵⁰) είναι άσχετα με τον ακυρωτικό έλεγχο.

Είναι εμφανές ότι η κατ' επανάληψη έκδοση εκ διαμέτρου αντίθετων αποφάσεων μεταξύ των ποινικών τμημάτων του Αρείου Πάγου που έκριναν το ίδιο ζήτημα στην ίδια χρονική περίοδο και για μακρό χρόνο αναφορικά με το ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο της πραγματογνωμοσύνης είναι προβληματική. Χωρίς ουσιαστικό προσδιοριστικό κριτήριο (πέραν της σύνταξης της στα πλαίσια της προανάκρισης ή της ανάκρισης) για την εννοιολογική της προσέγγιση, κρίνεται άλλοτε ως πραγματογνωμοσύνη και άλλοτε ως έγγραφο, άλλοτε κρίνεται ότι απαιτείται να αναφέρεται ειδικά στην αιτιολογία ρητά μεταξύ των αποδεικτικών μέσων που λήφθηκαν υπόψη και άλλοτε αρκεί να προκύπτει, ότι λήφθηκε υπόψη. Έτσι μέχρι και σήμερα το ζήτημα αυτό -παρά την διαφοροποίηση των ποινικών τμημάτων του Αρείου Πάγου- δεν παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου (ούτε και μετά από άσκηση αναίρεσης υπέρ του νόμου, από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου κατά τις προβλέψεις του άρθρου 505 παρ. 2 ΚΠοινΔ) μολοντί εμφανώς αφορά ζήτημα εξαιρετικής σημασίας και γενικότερου ενδιαφέροντος⁵¹.

Οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται στην ποινική νομολογία του Αρείου Πάγου -και σχετίζονται με την ουσία της υπόθεσης που κρίνεται αναίρετικά- δείχνουν την τάση συντήρησης και επιβεβαίωσης του αυστηρού πλαισίου από τα δικαστήρια της ου-

50. Πρβλ. και την πάγια θέση ότι δεν είναι παραδεκτός αναίρετικός λόγος αυτός με τον οποίο «πλήττειται απαραδέκτως η ουσιαστική κρίση του εκδόντος την προσβαλλόμενη απόφαση δικαστηρίου», ΑΠ 548/2013, ΑΠ 46/2013, ΑΠ 640/2012, ΑΠ 513/2012, ΑΠ 929/2011, ΑΠ 813/2011, ΑΠ 801/2011, ΑΠ 674/2011, ΑΠ 590/2011, ΑΠ 2048/2010, ΑΠ 602/2010, ΑΠ 564/2010, ΑΠ 419/2010, ΑΠ 369/2010. Βλ. κριτική προσέγγιση σε *Ανδρουλάκη Ν.*, Αιτιολογία και Αναίρετικός έλεγχος ως συστατικά της ποινικής απόδειξης, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα 1998, σελ. 65 επ.

51. Βλ. σχετικά ΑΠ 1530/2008, ΠοινΔικ 2008, σελ. 1148, με Παρατηρήσεις *Παπαγεωργίου-Γονατά Σ.*, σχετικά με το έγκλημα της διατάραξης ασφαλείας των συγκοινωνιών. Βλ. επίσης σε *Ανδρουλάκη Ν.*, «Να πληρώσουν οι υπεύθυνοι όσο ψηλά κι αν βρίσκονται». Οι ανύπαρκτες 453 «εκθέσεις» (άρθρο 306 παρ. 1α' ΠΚ) επιβατών από τους «έχοντες δικαίωμα υπογραφής» για την πλοιοκτήτρια εταιρεία και η «διατάραξη της ασφάλειας της υδάτινης συγκοινωνίας» (Παρατηρήσεις στην υπ' αριθ. 1530/2008 απόφαση του Αρείου Πάγου), Ποινικά Χρονικά 2009, σελ. 481 επ.. Βλ. επίσης ΣυμβΑΠ 773/1998, ΠοινΔικ 1998, σελ. 660, σχετικά με την δυνατότητα άσκησης αίτησης ακύρωσης διαδικασίας κατά της απόφασης του Εφετείου που απέρριψε ως ανυποστήρικτη την έρεση του κατηγορουμένου για κακούργημα.

σίας: στα εγκλήματα μεγάλης απαξίας εμφανίζεται η τάση για επικύρωση των καταδικαστικών και ανατροπή των αθωωτικών αποφάσεων. Επιπλέον οι νομολογιακές αυτές διαφοροποιήσεις συντηρούν και μεγεθύνουν ένα ανασφαλές κλίμα στο επίπεδο της ερμηνείας του νόμου και της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Οι παραπάνω επισημάνσεις δείχνουν ότι ο αναιρετικός έλεγχος εμφανίζει χαρακτηριστικά που σηματοδοτούν μια άτυπη στροφή του Αρείου Πάγου από αναιρετικό/ακυρωτικό δικαστήριο σε ιδιότυπο «τριτοβάθμιο δικαστήριο ουσίας»: κρίση επί των αναιρετικών λόγων μέσω του (άτυπου) «φίλτρου» της ουσίας της ποινικής υπόθεσης. Παρά ταύτα όμως είναι προφανές ότι η με κάθε τρόπο επικύρωση καταδικαστικών αποφάσεων ή η ανατροπή απαλλακτικών κρίσεων των δικαστηρίων της ουσίας συνιστούν κρίσεις σκοπιμότητας που δεν συνάδουν με το φιλελεύθερο χαρακτήρα του ποινικού δικαίου που οφείλει να διέπει ένας Κράτος Δικαίου.

Η ασφάλεια δικαίου -τόσο στο πεδίο της νομοθέτησης όσο και σε αυτό της εφαρμογής του νόμου- αποτελεί ένα από τα βασικά συστατικά του Κράτους Δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό ο πολίτης θα πρέπει να αισθάνεται απόλυτη ασφάλεια για την ερμηνεία του ποινικού νόμου, την ποινική διαδικασία που κινείται σε βάρος του και την κύρωση που μπορεί να υποστεί. Αν λοιπόν Κράτος Δικαίου θεωρείται το κράτος που διέπεται από νόμους, οι οποίοι δεσμεύουν εξίσου τους πολίτες και την κρατική εξουσία, εφαρμόζονται αμερόληπτα προς όλες τις κατευθύνσεις και αποσκοπεί πρώτιστα στην προστασία του πολίτη από την κρατική αυθαιρεσία⁵², η αυθεντική ερμηνεία των νομικών διατάξεων από τον Άρειο Πάγο μπορεί να συμβάλλει κυρίαρχα στην προστασία του πολίτη. Η ποινική νομολογία του Αρείου Πάγου ερμηνεύει το νόμο, αναλύει και να εξειδικεύει έννοιες, επιλύει ζητήματα που ανακύπτουν στην δικαστηριακή πρακτική και έχουν αντιμετωπιστεί διαφορετικά από τα δικαστήρια της ουσίας, διαμορφώνοντας και εξασφαλίζοντας την ενότητα της νομολογίας⁵³, η οποία επηρεάζει άμεσα την λειτουργία του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης και αποτελεί βασική προϋπόθεση και ουσιαστικό στοιχείο του Κράτους Δικαίου⁵⁴. Θα πρέπει βέβαια να τονιστεί ότι η ανάγκη για ενότητα της νομολογίας σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αντιστρατεύεται την λειτουργική ανεξαρτησία⁵⁵ κάθε δικαστικού και εισαγγελικού λειτουργού, στο μέτρο που η εναρμόνιση με μια ερμηνευτική προσέγγιση δεν λαμβάνει χώρα με όρους πειθαναγκασμού, αλλά αποτελεί αποτέλεσμα της πειστικότητας (μέσω νομικής επιχειρηματολογίας) της λύσης που επιλέγεται.

52. Βλ. σχετικά *Τσάτσου Δ.*, Συνταγματικό Δίκαιο, γ' έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1985, σελ. 254-261

53. Πρβλ. *Λυμπερόπουλου Λ.*, Προβληματισμοί από την πρόσφατη ποινική νομολογία του Αρείου Πάγου, δημοσιευμένο σε Τιμητικό Τόμο για την Αλ.Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη – Bruylant, Αθήνα –Βρυξέλλες 2003, σελ. 843 επ.. Βλ. επίσης *Μανωλεδάκη Ι.*, Σκέψεις για τη σημασία της νομολογίας του Αρείου Πάγου στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, δημοσιευμένο σε Λ.Μαργαρίτη (επιμ.), *Ολομέλεια Αρείου Πάγου*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 27 επ.

54. Πρβλ. *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Σύγχρονες προσεγγίσεις του ΑΠ σε επιλεγμένα θέματα αιχμής του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, σε Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.-Μαργαρίτη Λ., *Ποινικό δίκαιο και Άρειος Πάγος*, Κριτική θεώρηση πρόσφατης νομολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008, σελ. 1.

55. Βλ. το άρθρο 87 του Συντάγματος

Οι παραπάνω επισημάνσεις δείχνουν ότι ο αναιρετικός έλεγχος εμφανίζει χαρακτηριστικά που σηματοδοτούν μια άτυπη στροφή του Αρείου Πάγου από αναιρετικό/ακυρωτικό δικαστήριο σε ιδιότυπο «τριτοβάθμιο δικαστήριο ουσίας»: κρίση επί των αναιρετικών λόγων μέσω του (άτυπου) «φίλτρου» της ουσίας της ποινικής υπόθεσης. Είναι προφανές ότι η με κάθε τρόπο επικύρωση καταδικαστικών αποφάσεων ή η ανατροπή απαλλακτικών κρίσεων των δικαστηρίων της ουσίας συνιστούν κρίσεις σκοπιμότητας που δεν συνάδουν με το φιλελεύθερο χαρακτήρα του ποινικού δικαίου που οφείλει να διέπει ένας Κράτος Δικαίου.